Autor Guste Santini
Nedjelja, 15 Kolovoz 2010 09:26

Što je u prethodnom sustavu bio plan i mjere ekonomske politike, uključivo savjetovanje u Opatiji, u današnjem, tržišnom, sustavu privređivanje je proračun. Davno je pokojni Jakov Sirotković napisao:

„Plan je osnovno sredstvo i instrument ekonomske politike.“

Ovom nije potrebno bilo što dodati.

Iz navedene definicije plana/proračuna jasna je ocjena rebalansa plana/proračuna, i glasi: nosioci ekonomske politike nisu prilikom sastavljanja proračuna izvršili analizu, dijagnozu, prognosu. Ili, što je isto, analiza, dijagnoza i prognoza nisu učinjene na primjeren način. Kako se radi o predviđanjima od godine dana, a nije se dogodio nikakav nepredvidivi eksces, postavlja se niz neugodnih pitanja od kojih ni jedno nije, blago rečeno, ugodno.

Iz iznesenog slijedi pitanje ako se je pogriješilo prilikom sastavljanja ovogodišnjeg proračuna da li su spoznaje o razlozima odstupanja ispravno identificirane i što će rebalans proračuna promjeniti kako se ne bi „dogodio“ još koji rebalans. Ako je moguće bar spekulativno odgovoriti na to pitanje, prateći komentare oporbe i ekonomskih analitičara, rebalans proračuna svodi se na „krpanje“ rupa kako bi se održao socijalni mir. Naglasci kojji su se proteklih dana mogli čuti i u tiskovinama pročitati pozivaju sve moguće i nemoguće čarobnjačke i ine osobitosti od kojih je priziv inflacije najdramatičniji i, prema mom mišljenju, dramatično zabrinjavajući.

Postoje zagovornici kako ne bi valjalo povećavati cijene energenata, hrane, itd., s jedne strane, i, s druge strane, kako bi valjalo povećati poreznu presiju imučnima i tako nadoknaditi gubitke zbog „zamrzavanja cijena“. Ti i takvi prijedlozi su u najboljoj maniri prethodnog sustava kada se je inflacija pokušavala, neuspješno, „zauzdati“ kontrolom cijena. I dok je u prethodnom sustavu ponekad kontrola cijena bila moguća i poželjnja u tržišnom načinu privređivanja to je dopušteno u posebnim slučajevima kao što je bio Drugi svjetski rat. Osim toga ne valja gubiti iz vida da je u vrijeme domovinskog rata formiranje cijena bilo kontrolirano u najmanjoj mogućoj mjeri. Drugim

riječima prihvatila se je galporajuća inflacija, sijećanja i negativni satav prema prethodnom sustavu i politici time se je jasno ispoljavao.

Studenti prve godine ekonomskog fakulteta znaju da način formiranja cijena determinira svekolike odnose u procesu reprodukcije i to ne samo kratkoročno jer, putem alokacije akumulacije, određuje gospodarsku budućnost odnosne zemlje. Prema tome, kratko rečeno, bolje je povećati cijene energenata, hrane, itd. Nego održavati niski nivo cijena i povećati potrošnju odnosnih dobara usluga. Ekonomska interpretacija je poznata i nije ju potrebno posebno iznositi.

Druga priča koja je prisutna u javnosti jest naglašavanje uspjeha turističke sezone što gospodin Bajs, to svakako valja reći, relativizira iako ne skriva optimizam. Istovremeno probleme koje nam donosi ovogodišnje stanje u poljoprivredi „prelaze“, po starom dobrom običaju, u zaborav.

Pitanje svih pitanja je da li se rebalans proračuna donosi u ozračju postojeće ili nove ekonomske politike. Ukoliko se radi o nastavku postojeće ekonomske politike, sve izjave vladajućih i oporbe upravo to potvrduju, tada je pitanje kako pokriti „crne rupe“ u proračunu i nastaviti priču koja se priča već 17 godina. Ukoliko se radi o novoj ekonomskoj politici tada je prije svega potreban dogovor o modelu koji je u ovom trenutku, imajući u vidu resurse/ograničenja, najprimjereniji. Odgvor na to pitanje nije jednostavan, s jedne strane, i, s druge strane, nakon prihvaćanja modela potrebno je identificirati provedbeni kapacitet zemlje prvenstveno u socijalnom pogledu što pretpostavlja suradnju umjesto dosadašnjeg neprijateljstva na relaciji pozicija – opozicija. Nova ekonomska filozofija znači preispitivanje postojeće participacije države u finalnoj raspodjeli društvenog proizvoda. Nije nikakva mudrost utvrditi da će se ona smanjiti, što otvara pitanje gdje i kojom dinamikom, te koji je cost-benefit odnos jednog u odnosu na neka druga rješenja. Ova rečenica jasno pokazuje da se rebalans nemože utemeljeno pripremiti u vrijeme ljeta već je to vrlo složen i zahtjevan potez koji zahtjeva angažman svih koji mogu doprinijeti najboljem mogućem riješenju.

Da je stvar ozbiljna dovoljno se je podsjetiti na nedavnu izjavu HNB-a po kojoj ona nije oduševljenja uvođenjem poreza na poslovanje banaka. Obrazloženje je zabrinjavajuće. Naime, u izjavi se ističe da bi uvođenje poreza na poslovanje banakaq usporilo ili čak zaustavilo smanjenje kamatnih stopa kao da postojeće nisu već nedopustivo visoke. Nadalje se ističe da bi banke u stranom vlsništvu prenijele dio svog kreditnog potencijala na druga tržišta što znači da im implicite i eksplicite priznajemo pravo na ekstra profit [1] . Pri tome gubimo iz vida da je kreditna aktivnost banaka donijela hrvatskom društvu ne male probleme kreditirajući stanovništvo i ignorirajući gospodarstvo. Kada sam prije petnaestak godina, kada su se domaće banke sanirale i takve prodavale stranim bankama, pisao o opasnotima koje može zadesiti

hrvatske društvo ukoliko internacionaliziramo bankarski sustav bio sam ušutkavan kako tržišni model privređivanja nema nacionalne boje već profitnu logiku a Hrvatska će, shodno tadašnjim tvrdnjama, dinamizirati svoj razvoj i tako „iskoristiti“ kreditni potencijal stranih banaka na najbolji način. Premijer Pahor postavio je na dnevni red problem Nove ljubljanse banke i njenog dolaska u Hrvatsku. Ukoliko stvarno nije važno u čijem su vlasništu banke zašto bi slovenski premijer nama prijateljske i susjedne zemlje toliko inzistirao na tom problemu kada je tek nedavno uspostavljen dijalog o rješavanju graničnih pitanja koji su imali i svoju međunarodnu diplomatsku crtu.

Ovo je samo dio priče koji valja imati u vidu prilikom ocjene/procjene prijedloga promjena. Iako sam sličnih tekstova na ovu temu napisao na desetke smatrao sam nužnim da neke misli ponovim kako bih jasno identificirao postojeću politiku sindikata koji, svjesni teškog socijalnog stanja, traže nemoguće naprosto zato jer nema materijalnih resursa koji bi mogli pokriti njihove zahtjeva. Ovo nikako ne znači da socijalni problemi nisu dramatični. Ovo samo znači da se je postojeće stanje gradilo od Antiinflacijskog programa iz 1993. Godine i svi negativni kumulatori nemogu i neće biti izbrisani potezom spužve. Inzitiranje sindirkata otvara poziv vladajućim da pozovu MMF i tada će priča biti dramatično drugačija od postojeće. Osim toga sindikalni čelnici mogli bi se prisjetiti što je Hrvatska sve prihvatila kada smo radili po dikatatu MMF-a. Nije slučajno Rohatinski protiv i nije slučajno da je pokušao labavijom monetarnom politikom pomoći. Da li je to bilo dovoljno ili nije drugo je pitanje. Međutim, centralna je banka bar učinila nešto da spriječi dolazak MMF-a. Vlada uglavnom na deklarativnoj razini, a sindikati su postali revolucionarni. Poduzetnici, oni koji prežive, znaju da će im naredno razdoblje, bar kada je u pitanju ekonomska politika, konačno donijeti proaktivnu ekonomsku politiku.

---

[1] Kao što je studentimaekonomije poznato strani vlasnici ne ostvaruju profit samo preko financijskog rezultata. Daleko je značajnije utanjenje profita putem politike cijena. Tako npr. Ako banka majka plasira svojoj kćerki kredit za 5 umjesto 4%, dakle za 1% više od fair cijene tada će banka majka ostvariti dodatni prihod, profit, koji će se identificirati kao trošak u računovodstvu banke kćeri.